

2669

సమీక్ష

భౌతిక సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్లుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 11

రాజ్యసంపాదకవరము 1-5-1988 (16-4-1988)

సం-విశము 12, 13

— ఈ సంచికలో —

1. ఎజ్జిన నూక్కివై చిత్రి - ఒక ఆలోచన	1
2. గౌరీవిలాసం	4
3. బాలకవి శరణయ్య	7
4. సంస్కృత సాహిత్య చరిత్ర - ఒక సమీక్ష	10
5. బాపిరాజు అనంపూర్ణ నవలలు - ఒక సమీక్ష	11
6. కథకచక్రవర్తి చింతా దీక్షితులు	18

రాష్ట్ర సంచికలో :- చింతమర్రివారి ప్రహసనాలు, కవిశాకలానిధి కరుణాశ్రీకి సన్మానం, పింహావనోకనోత్సవమాల-అరీదము మారకవి, అమృతదయంలో శ్రీ కాట్రగడ్డ, శశావధాని శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారి లేఖ-వార్తకము మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 కేడీలలో ప్రచురింపబడును.

చలరా : సంవత్సరమునకు రూ. 12.00.

అధ్యసంవత్సరమునకు రూ. 6.50.

బడిపతి 60 పై.

★ స మా లో చ న ★

* బాలీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

ఎఱ్ఱన సూక్తి వైచిత్రి - ఒక ఆలోచన

— శేషిలి రామకృష్ణశాస్త్రి

‘పరిధ వింతు ప్రబంధ పరమేశ్వరయని
తేన నూక్తి వైచిత్రి నొక్కక్కమోటు...
అను ఈ పద్య సంకర్షణము శ్రీనాథకృతి
కాళిఖండము లోనిది. పెక్కువిధములగు
తన రచనా సామర్థ్యమును మేరొడ్డి
నోట పల్కించినాడు. నన్నయూది కవుల
మంది తానేర్చిన కవితారీతులను ఇందు
చెప్పటం జరిగినది. ఉద్బంధరీతి, ఉదయ
వాక్రూపియ, రసాభ్యుచిత బంధము,
నూక్తి వైచిత్రి - అను రీతులలో శ్రీనా
థుని కవిత్వ యందుననియు తాత్పర్యము.
ఈపద్యసంకర్షణముచుట్టి ఈ రీతులన్ని
యు కాళిఖండమునకు తూర్పుమున రచిం
చిన గ్రంథములందే కావలయునన్నవని
చెప్పవలెను. తర్వాతి కృతులందును
కన్నట్లుటలో విస్తరింపవలెయును లేదు.
ఇందు నూక్తి వైచిత్రి ప్రబంధ పరమేశ్వ
రయి వలన శ్రీనాథునకు పట్టుపడినది.
ఎఱ్ఱన కవిత్వంలో నూక్తి వైచిత్రి ఎట్టిదో,
తెలియుట ఈ వ్యాసమునకు ప్రస్తు
తావశ్యము.

మొదట నూక్తి వైచిత్రి యనగానేమో
వివరింపవలెను. ‘నూక్తి’ యను పదము
‘మంచిమోటు’ యను అర్థమున లోకమున
వ్యవహారమై యున్నది. నూక్తము అను

మోటు ప్రాచీనకాలము నుండియు శ్రీ
నూక్తము, మన్యునూక్తము - మున్నగు
నాని యందు వ్యవహారము. రెండింటి
కిని అర్థము సమానము. ఇదే నూక్తి శబ్ద
మును నన్నయ ‘నానాధర్మిరాల్ల నూక్తి
నిధి’ - అను విశేషణములో కూడ వాడి
నాడు. అనేక విధములగు ప్రకాశించు
అర్థము గల నూక్త (శబ్దము)లకు నిధి
నన్నయభట్టు - అనగా విద్యారద్యతాం
అభేద వివక్షయో - అతని కవిత్వము -
అని అర్థము. మోటుకు మంచిచెడులుం
డవు. అది బోధించెడి అర్థమునందలి
మంచి చెడులు శబ్దము నందాశోపించి
మనము వ్యవహరించు చున్నాము. కావున
‘నూక్తి’ అనగా మంచి యర్థముకుబోధిం
చు శబ్దము అని అర్థము. మంచి యనగా
శేషిలి ఏది (మోటు)లో లోకమునకు
కావ్యత ప్రయోజనమును కల్పించినో
అదియే మంచి. అట్టి మంచిని బోధించు
శబ్దమే నూక్తి. వాచియొక్క వైచిత్రియే
నూక్తి వైచిత్రి. అవ్యంగ్యమున లేదా చమ
త్కారమున చెల్లువిధముగా మూర్తలను
చెప్పటయే నూక్తి వైచిత్రి విధానమున
కవిత్వమని చెప్పవచ్చును. యథాతథ
ముగా నూక్తలను చెప్పటం అది పురాణ

వైచిత్రి. ‘చమత్కృతి రంజితా’ అని
నట్లుగా చమత్కార యుక్త మయినది
శిష్యులుగ పరితల మృదయముల నాక
ర్షించును. అదియే కావ్యపురమప్రయోజ
నము. ముఖ్యము అను సంస్కృతాలం
కారికులు తన కావ్యప్రకాశలో
‘కావ్యం యశనో అర్థకృతే వ్యవహారా
నిదే కితర త్తరయే, సత్యః పర నిర్వృ
తయే కాంతా సమ్యక్తయోపదేశయతే’
అని కావ్యప్రయోజనములను చెప్పినాడు
కావ్యము కాంతా సమ్యక్తముగా నుపదేశ
శించును. దానికి ప్రయోజనముగా ‘తేప,
బడినది, ఎంకవారలైతా కాంతాదామరే’
అన్నట్లుగా, వ్రీయారాలి మోటులనె.
కావ్యము అందరినూపయము నాకర్షిం
వలెను. ఆ వ్రీయారాలు కూడా చక్కగ
సంకలించు కొనినవోమ! కొంతమే
నకాంత మని నిర్మాణం విధాతి వనితా
మఖం... ..

అని ధ్వజాల్లాకకారుడు అని వట్టుగా
అం. కార వోధితమైన కావ్యము శిష్యు
ముగ సమర్థము మృదయంగమమగును.
కావ్యమున కలంకారము చమత్కారము,
అట్టి చమత్కారయోగమైన ఉక్తియే.
నూక్తి వైచిత్రి.

కాబట్టి కనుక పరిణామమును పరిశీలించుచో మౌనపురుషునిక క్రమ పరిణామ మన కనగల మగును. నేడనుకూపురాలియు కార్యములు మీ గమ్యముకొని యున్నందున మార్గముల నేర ప్రభుస్వర్గములను నేడనుకూపురాలియు గాని తిరిగి ప్రశ్నించు అధికారములేదు. ప్రశ్నించెడివారు బయలుదేరిన పిమ్మట వారికి నచ్చ చెప్పవలసిగ నున్నప్పుడు తమకును ఆరంభములు అనిర్వచించినవి. కాని వారిచే అచరింప చేయవలసిన అంశములు కల్గినవాడు కాంతాసమ్యక్తము అని కార్యములు భట్టివని. ఇది ఆనంద ముద్దయనామముతో మాతాపదమును మౌనపురుషుని పేరించేయునట్టి వెళ్లులు. కావుననే నవన్మయగారి సూక్తి నిధిని పట్టున గారు సూక్తి వైచిత్ర్యాని మలచవలసి వచ్చెను.

ఎట్లక కవిత్వ పరిశీలించుట మున్ను ఆతని కృత్తి కృత్యమునించుక తరువలెను. అంధకారావృతమున మునిత్రయముగా తలచుచున్న కవిత్వములో చివరివాడు ఎట్లును. ఇతడు సత్త్వగుణ ప్రధానుడు. నవన్మయ తిక్కనలయెడల మిక్కిలి గౌరవాదరములు కల్గినవాడు. నానాకాంత పరిణామము కలియు విషయభిరుదు. నీతికంఠగర్వ పాపము భక్తదుఃఖ. ఆందు అత కంఠదాసుడు' అని వర్ణనవారింప బడి యుండును. రామాయణము, హరివంశము, అరణ్య పర్వకేదము (భారతము, నృసింహాష్టరామము - అనునవి ఇతని కృతులు. రామాయణము అనుపల్లము. ఇతరము బువధాపములు. మీ నాధామిగ గొని యాతని సూక్తి వైచిత్ర్యములే పరి లింపవలసి యున్నది.

మరొక ముఖ్యమున్నది స్తుతింపవలసినది
మరొక ముఖ్యమున్నది స్తుతింపవలసినది

'ఉన్నతగోత్రసంభవము
సూర్యతపస్వీయ భద్రకాలి సు
పన్నము నుత్తరావృత పరి
భావముతోత్పలమున్న రేంద్రతా
నోన్నయ నోచితము నయ
యొప్పెను నన్నయ భట్టి వంజరం
తెన్న నిరంజనోక్తి గతి
నెందును గ్రామట ప్రస్తుతించెదన్.'

నన్నయ మునిగ సత్త్వగుణ ప్రధానుడు. సుయమి ఇతనిని ఉత్తరావృతపరిభావి, నిరంజనోక్తిని గల వంజరముతో పోల్చుట సామాన్యదృష్టికి వింత గదోచును. కాని ఇందలి చతుర్మత్యము తయి మోటులలోనే యున్నది అది వాటి తెలుగువాటి. తెలుగు భాషల పరిస్థితిగి దృష్టియందెదు కొనినగాని మురింపదు. నన్నయ వాటికి తెలుగు వారికి సాంకభాషలో చెప్పిడి భర్తృకాత్త్రముగాని, నీతికావ్యముగాని లేదు. తెలుగు కవిత్వము తెలుగును చిన్నచూపుచున్నది వారు. సుస్పృశము ముసంపన్న మునెడి గర్వము వారి వందెడిది. తెలుగుట్టిది కాదని వారి భావన. భారతాంధ్రకరణము ద్వారా అట్టివారి గర్వముగలచిన వాడు నన్నయ. కావుననే ఉత్తరావృతపరిభావి, అని చేర్చుకలడినాడు.

నేడమునకు ఎంతటి ప్రామాణ్యము కలదో భారతమునకు నంతటి ప్రామాణ్యమున్నది. కావుననే వానికి పంచమ నేడమున చేరు ప్రతిది కల్గినది. నన్నయ భారతమునకు గూడ అట్టి ప్రామాణ్యము కలదని మురించునడ - 'నిరంజనోక్తి గతి' అను పదము, నేడము ప్రభుస్వర్గము. రాజ్యాధికారియగులేదు. అట్లే ఇతని పంచమగూడి అట్టిదే అని చెప్పుటకే తగ్గి మూల వాదబదనది కేవలమున నన్నయ భారతార్థము ప్రామాణ్యము; భాషన

నన్నయ భారతకల్పనములు (ప్రయోగములు) ప్రయోగములు.

అరణ్యకాగ సన్న కావ్యమునకు ఒకచాటును కల్పించి, పంచసంకారయోగ్యముగ చేసినట్టి ధీమతు, ఊర్ధ్వ సత్త్వము కావుననే వంజరముతో పోల్చునదివాడు. బలము కలది ఏనుట. కీర్త్యుగలవాడు (సత్త్వగుణము) నన్నయ. ఆకృర్వమును గొల్పిట్టి తా విశ్చిము లుండుటయే ఎట్లు సూక్తి తెలియి లక్షణము. ఇది ఆరాన్ని పురస్కరించుకొని వచ్చిన వైచిత్ర్య.

ఇందలి కల్పనల నడక గజగమనమును పోలి తొట్టునడక గంభీరముగా నుండుట, వంజరమును ఉత్పలముతో కలంకరించుట కల్పనచుత్పత్తిగా స్వీకరింప దగినది. నన్నయ వంజరమునకు నమనమగ్నమిస్తున్నాడు. సాంకభాష ఉత్పలముల నుపయోగించుట వైచిత్ర్య రుచిరంగా ఉన్నది.

ఇట్లే నన్నయ మౌనపురుషులలో తన విషయమును చాటిన సందర్భము గూడ తులసి సూక్తి వైచిత్ర్య ఉదాహరణ యయి.

మించిన నేడకు పిమ్మట
మిక్కిలు మై మధుకృష్టిగ్రమ్మరా
యించల గూయగ్రంపమును
వారల గూయగ్రంపము భంగిగ్రా
ధాంచి కల్పసాయలు మ
హాపురాణము కావ్య కయ్య గీ
లించిన కీర్తి సంగ ముఖ రీతివ నెను
గాంక్ష చేసితిన్.

ఇటు ఆత్మ మహాపురుష సత్త్వయత్కి నావ్యులు, వారు రాజకాండము. తాను గ్రంథమయియు. వారి వాక్కు పిమ్మట మధుకృష్టి, రాజకాండముల (కాండలు) గ్రంథమయి మద మాయ దాడ

గిన భంగి శేవల కీర్తి కాంక్షతో మహా కవులవలె రచనచేయి కాంక్ష చేసివారు ఎట్లన. ఇటు ఇంచుక విశేషించి ఈ అర్థమును మననము చేసినచో ఒక విశేషము గోచరించును. సంగీతజ్ఞానమున్న వానికి సంగీత మింపుగా నుండును. సాహిత్య జ్ఞానమున్న వానికి అందలి అంశచందములు తెలిసి మృదయానందకరముగ నుండును. అదిలేని వారికి సామాన్యముగ వ్రావ్యుత్తమ బట్టి ఇంపుగ అనిపించునే గాని అంతరమున సత్యమున అసందేహము కలుగదు. ఇటు మహాపురావృత్తి తులన వీనులవలె మధుమృష్టి అయినది. అనగా వారివాక్కు నందలి అర్థము, చతుర్త్వారము ముగ్గుని విశేష పరిజ్ఞానము కల్గినదన్నమాట. లేదున్న 'మధుమృష్టి' - అంటిటి మాట నుపయోగించుట అనగా మహాకవుల కావ్యాధ్యక్షులకు లెనిగి, వారివలెను కావ్యనిర్మాణమునక కాంక్ష చేసిన వారేగాని, అజ్ఞతతో ననుకరింప యత్నించిన వారు కాదని అంతరార్థము. ఇది అర్థమైతి.

కావ్యకయ్య, కీర్తిసంగ ముఖరి - అనుటలో కల్పచెందిత్ర మొదల కందు. 'కయ్య' అనువానికి కావ్యసంగీతము, లోక సంగీతముగూడ గ్రహించవచ్చును. కీర్తిస్త్రీలింగ కల్పమునటనే తిక్కంగ ముఖరియ కాంక్ష చేయుటయు వదిలినది. 'లిత' అను పదముచే ఆ ముఖము తుణికమైన దని నూచింప బడినది. ఇట్టి చతుర్త్వారములు విశేష కర్మాలోచనచే ఇంకను తోచవచ్చును.

రామాయణము తొనిదిగా మహావారింపబడిన రామరావణ యుద్ధ వర్ణన ఘట్టములలోని తులనదృశ్యమున పరికింపుడు.

ఈనలక రామరావణులు

మార్కొనియుద్ధము చేయుచుండెగానిక రణము లాంధ్రోకటి

నేర్చునఁ ద్రుంచుచు నుగళి కీమెదక కిరు మ ప్తక ప్రతి

దాఁకినఁ జిత్ర మ దుల్లు మాపుమె నసిరిక న్రొని మీదఁ బిడు

గూదినఁ గాయలు దుల్లు నాకృతిన్

రామరావణుల యుద్ధములో రాముని వాదీబాణములచే రావణునికలలు రాలి పడుచున్నవట. అదృశ్యము - ఉసిరి చెట్టుపై వీడుగు పడినపుడు ఉసిరి కాములు రాలిపడినట్లుగా నున్నవట. ఇటు ఉపమానముచే అర్థము మరిగొంత స్పష్టమైనది. రాముని బాహువారి ఆశని పాతము గంటి దనియు, రావణునికలలు ఉసిరికల వంటి వనియు చెప్పటచే రామబాణముయొక్క శైలియుస్పష్టమైనది. ఇది సామాన్య జ్ఞానవలె తెలియును. ఇంకను తరచి చూచినచో - వీడుగుపాటుకు ఉసిరిచెట్టు ధ్వంసముగాదా! ఉసిరికల రాలిపడిమి? అని ప్రశ్న కల్గును. అనగా ఇటు కవి అంతర్యమిది ఉసిరికల ఇతరములైన కాయలకంటె వ్యంతపలుత్వము కల్గియుండి సామాన్యమగు గాలి తాకిడికి రాలవు. అట్టివి వీడుగుపాటువంటి తాకిడికి రాలి పడును. అట్లే రావణుని కలలు సామాన్యమున బాహువారికి తెగదూనికావు. రామబాణము అనిపాతము వంటి దగుటచే అదితెగపడినది. అనిపాతముచే ఉసిరికల పడినేగాని, వృక్షము ధ్వంసము కాదు. రామబాహువారిచే నపుటికి కలలు తెగినదేకాని, రావణుడు మరణించలేదు. ఇట్టి విశేషార్థమిందు కలదని భావింపదగును.

మహావంశములో బాలకృష్ణుని వర్ణించిన సందర్భమున ఈతని చతుర్త్వారీ శైలిపుణ్యము తెలియబడినది.

సురలు దరుసగ మధా కి

కరములు మెయిఁజిలువనట్టి కల్యాణంబా

పుయహ క్రమనక బాదపున్ దరులే నిర్భయనగ్న దధిమిందువులన్

పెరుగు చిలువ మన్న యశోదచేతుల కద్దముగ పోయిన సందర్భమున పెరుగి కృష్ణునిగంటి నిండే పడినది. అతడు అతిశయిరసాగర విభవమున (శేషకాంత యగు శ్రీమహావిష్ణువుపై) చిందిన అమృత లిందువులతో నున్న శ్రీమహావిష్ణువువలె నున్నాడు. కృష్ణుడు విష్ణువు అతితారమే అగుటయు; ఇటుకృష్ణుని విష్ణువుతో పోల్చి చెప్పటయు చక్కగా నున్నది. సమీపమైన ఉపమానము నెక్కుకొనుటలో ఈతనికన్న శైలిపుణ్యమిందు తెలియుచున్నది. అంతటి మహోన్నత ఘట్టమును ఇంటిటి చిన్న విషయముతో పోల్చుట ద్వారా భగవంతుని దృష్టితో రెంటికిని భేదము లేదని నూచించుట కవి మృదయము. ఇదియే ఉక్తివైతి.

ఇట్లే గ్రీష్మర్తు వర్ణన ఘట్టమున ఈతని మూక్తివైతి ప్రకాశింప దగినది. అందులక ఉదాహరణమును పరికింపుడు.

'హరి యంభోనిధి సాచ్చ కంఠుడు మిమె రా సింద్ర మంత్రాఁక వా గ్వరుడువ్య నృకరంద దుర్జన గుమ గ్రంధై యుక్కులతం కరుహమున్ భజియించె నీవి మును

గల్లంగాంచిరె కాకయె వ్యరినింలేల సహి చు గ్రీష్మమనగా వర్షిలై దాహార్ధమల్'

శ్రీమహావిష్ణుడు కీరసాగరమున శేషకాయుగ నుండుననియు; ఈశ్వరుడు హిమవత్పర్వతముపై తపస్సుచేసితోనుచు నుండుననియు; బ్రహ్మపంకజాసనము; వనజభువుడునైన వాడనియు - ఈమూలవిషయములు పురాణప్రసిద్ధములు. ఇటు నాట్లుండుటకు కారణమును కవి నీడ ఉక్తివైతిచే కల్పించినాడు. గ్రీష్మ

మన ఎండ జడిమిని సహించలేమని మన యుగనే వారు కలగాంచి అయ్యాస్తాన మనమి ఆక్రయించిరట, ఇందుక్రాంతగా మెట్టినచేమియు లేకపోయినను; వారి విశ్వాసమనకు గ్రీష్మర్తువునకు కార్య కారణ భావమును విల్పించుటలోనే ధన్యతార్థ మంతయు ఉన్నది. ఇంత హాక ఎకరైనను రావోపు ఆపవను డృష్టి లోమంచుకొని ముందుగానే తేజముని మూర్తము నివలించినవలెనని ఉపదేశ మున్నది దానికి త్రిమూర్తుల కృపహాసము కృష్ణాంతముగ చూపుచినది. ఇదియే ఎట్టులోని నూకై నెదిలి.

కాలియ మర్దన ఘట్టమున.
'దైత్య భ్రాంతి నివృత్తి' బాండగ నభే ద బ్రహ్మభాధలు సం ఘాతంలైన నశేష బంధనము లం బోడ్రోడు సిద్ధాత్మున ట్లా తండ శ్చయి వాక్య తర్కవిరుడై యహ్మన చుట్టల్పిని దూతించ బాండగ నల్లి విట్టు నెగ నెం దో యాభు మధ్యంబునకా'

ఇటు కాలియ మర్దనము చేయుచున్న శ్రీకృష్ణ వర్ణనము ప్రసుతము. కాని దీనిని మునుగా చేపికొని ఎట్లు ఆత్మకర్తృ విధుని వృత్తాంతము నిట ఉపమానిము. చేయుట ఆరని వ్యక్తిత్వ పరిణామి నిజకర్తృమ. నూకై ని ఉపదేశించ సమయ మునకై కవి ఎదురు చూచును. అవకాశము చూచుకొని అట్టి సన్నివేశమురా గానే అలంకార సాధనముతో దానిని పాశేమని మృదయునులోనికి నొప్పించును. విషయలోధముచే పాశేమడు కథతోపాటు నూకై వి గూడ భావములో తల్లింపుకొనున కథ కాలగమనములో కరగిపోవును. దానితో ప్రకటించిన కవి ఉపదేశకాత్మక మునున నూకై మృద యములో మిగిలిపోవును.

ఒకరి ఆముద్రిత ప్రబంధం

గౌరీ విలాసం

—శ్రీ కవీలవాయి లింగమూర్తి

ఇది ఆరాధ్యాసాహిత్య చక్కని ప్రాథ ప్రబంధము. దీని కర్త వేముల లక్ష్మీనరసింహయ్యగారి పుత్రుడు రామా భట్టు. ఇతడు గణపురం నివాసి, దీనికి చింతక్రిందివా రని మనో యింటి పేరు నూడ ఉంది.

తే. 1.1.1988 వాటి ఇదే పత్రికలో నేను అలమేలు మంగా పరిణయం అనే ఒక కావ్యాన్ని నవించి పరిణయం చేసి నాను. ఇది దాని అవంతరం దాన్ని పుర స్కరించుటని పుట్టింది. దీనిలోని కథా సంగ్రహం తనిధంగా ఉంది.

ప్రథమాశ్వాసం -
పర్యవసరదు లోకపుడు సత్యలోకం నుండి దేవాలవానికి వియలుదేరి అన్ని

అది ఆరని వృద్ధయ పరిణామి ఉపక రించును. ఇట్టి ఉపకారము చేయు ఈ నూకై ని యథాతథముగ గ్రహించుట కిచ్చగించుము. దీనికి కావ్యరసముయొక్క కోడింపు కావలెను. కావుననే అలంకార చతుర్మూర్తతో మేళవించి ఇట్టి నూకై నెదిలిపో కవులు మనకృదయ ముల కెక్కించురు.

సిద్ధాత్ముడు అనగా ఆత్మకర్తృయమెరిం గినవాడు. అట్టివానికి 1. జీవుడుతేరు, పరమాత్మ తేరును భ్రాంతి బావనను. అట్లే తాముతేరు. లోకముతేరు. అను భావము పోయింది. 2 అట్లే జగత్త రయి బ్రహ్మ మాపకొని ప్రాణులందరును బ్రహ్మస్వరూ పులే. కావున దీనికెట్టి భేదమును లేదను భావము కల్గుచు తి. అది కల్లుటలోదనే నాకాడు, వాది ఇతరులు, ఇతరులది అను

లోకాలు చూచి చివరకు శివుని దర్శించ టానికి అలకాపట్టణం యొక్క సౌంద ర్యాన్ని చూస్తూ కైలాసం చేరి అక్కడ భద్రవటుం క్రిందఉన్న శివుని దర్శించి నుతించినారు.

ద్వితీయాశ్వాసం:-

ఆత్మకు శివుడువారికి ఉచితాసనాను పెట్టింది ప్రవరడును నీర్దుని అడిగినట్లు నారదా! నీవేయే ప్రదేశాలు తిరిగినావు. ఇపుడక్కడనుండి వస్తున్నావుకేఅని అడిగి నాడు. అది విని ఆరడు భూలోకంపేరు చెప్పి అక్కడ ఉండే కంచి, త్రిరంగం, మొదలైన నూకైనింది తిరుపతులను శ్రీహ్మని వానిలో అంజనగిరినిగూడ చెప్పి అలమేలుమంగా పరిణయంలో శివుడు

భేదభావము నుంచి మమకార బంధము లన్నియు నశించును. అట్టి ఆత్మగూనివలె శ్రీకృష్ణుడు కాలియ మర్దనమును కాచిం చెను. ఇటు కృష్ణుడు తాను తేరు క్రమ ప్రణులు తేరు. అను దైత్య భావము లోం గిన వాడై, అందరి యందలి పరమాత్మ యొక్కదే యకు భావముకలవాడై, కన ప్రాణములై, తన వారిపైకల మమ తాను బంధములను విడి కాలియ మర్ద నము కాచించినాడు. ఇటు ఉపమేయము కంటే ఉపమానము పోషణ సామగ్రి హెచ్చుగ నుండిటను బట్టి కవిశిశిల దైత్య బోధచేయుట యందే తాత్పర్యము కల దని స్పష్టమవుచున్నది. ఇది ఎట్లునూకై నెదిలితి మిటటాయ మానమగు ఉదా హరణము అని వాతలంపు.

చదునికి శ్రమచేయివు అంబురి వెళ్ళి ని చెప్పియుండెను కనుక కంకలేళ్ళ డిక్టరు కైవసాన్ని విడిచి అక్కడనే న్నాడని చెప్పినాడు.

అదివిని శివుడు విష్ణు వక్కడనే ఉండి వటానికి కారణం ఏమని అడిగినాడు. అందు కతడు భూలోకంలో మానవతీర్థాన్ని తూమురాను భూపాలుడు ఏలంన్న కాంతలో అక్కడ అతని కాల ఉండబడినాడు. అని అతినిదాన భర్తాన్ని వర్ణించి ఇప్పుడతని తమ్ముడు రామ సంధారణిగారు పాలిస్తున్నాడని మానా తీపుర కై భవాన్ని వివరించి అనంతరం బ్రా అన్నాడు.

అయిన ఒకనాడు కొలుపుతీరి మంత్రి ప్రకాశితులలో మాయన్నగారు విష్ణు సూం కట్టించినాడు ఒకకేళులకు భదం రీడు కనుక నేను శివాయం నిర్మించనలె సనుకుంటున్నాను; అని చెప్పినాడు. అది విని వారతని సంకల్పాన్ని బాగడిచారు. శివుడు పట్టినేనుగు నెక్కి బయలుదేరి పరివారం వెంటరాగా తమకొటకు ఉత్తర వార్త సమీపంలో ఒక స్థలాన్ని ఆలయం కొరకు నిర్మించి శిల్పాలకు రావించి అక్కడ ఆలయం నిర్మింపించినాడు. కాని యంతా అందులో ప్రతిష్ఠ పరుగ లేదు. అన్నాడు.

అదివిని శివుడు ఎందుకూ అని ప్రశ్నించినాడు. వారకుడు రామచంద్ర భూపాలుడు 'మాయన్నగారు వంకలేళ్ళరుడు కనిపించిన తరువాత అంబురి దగ్గర నుడి కట్టించినాడు'దా! అలాగే నేను వాకు శివుడు ప్రత్యేకమైన తర్వాతనే ఇందులో శివప్రతిష్ఠ చేస్తానని నిశ్చయించు కన్నాను అని చెప్పినాడు. అదివిని శివునికి అతనికి ప్రత్యేకం కావలెననే బాధి త్పడింది.

ఆ తరువాత సాయంత్రం మయింది. అనంతరాంధనం చేసి అలసి విక్రాంతి కొరకు గోమందిగానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ ఆమె అతనికి ఉపచారాలు చేస్తూనేను నీవు పులితోలు ధరించి విబూదిపూసికొంటే విరగి వడుకొన్నాను కాని తలపై మరొకరిని చేయకున్నా నెందుకే? చేపునంటివిగాక ఎవరి కొల కొపడుగ వ్రేదానిని అలా నెత్తి నెక్కించు కంటాగా! అని సల్లాపాలలో నిప్పుర మోడింది. అంతశివుడు అదౌకసాకుగా తీసికొని అంకశురంలో అంతర్ధానమై అంబురికి వచ్చినాడు. అప్పుడర్ధరాత్రి వచ్చినశివుని చూచి కంకలేళ్ళరుడు 'ఇదేమిటి ఇంక రాత్రివేళ వచ్చినావు. భార్యపై ఆలిగిరాలేడుకదా! అన శివుడు అదేమీకాదు. తూము రామభూపాలుడు నీకాలయం కట్టించినాడని విని చూడటానికి వచ్చినాను. అన్నాడు. అదివిని విష్ణువు అతని తమ్ముడు రామచంద్రుడు నీకుగూడా మానవతీర్థులలో కట్టించినాడు నీ వందలలో నిలుపుమని చెప్పినాడు. విష్ణువు మాటలు విని శివుడు మానవతీర్థరానికి వచ్చి గ్రామం ముందుగల చెరువును చూచి ఆశ్చర్యపడి, పుర ప్రవేశం చేసి తనకు కట్టించిన గుడిసెచూచి మనసులో మెచ్చుకుని పిమ్మట వెళ్ళి రామచంద్రునికి కలలో కనిపించి అనంతరం వచ్చినదిలో నిలిచినాడు.

శ్రీశ్రీయోగ్యం :-

శివుడు అంతర్ధానంగానే అక్కడ గారి సఖులను పిలుచుకొని చూచివారా శివుడు నన్ను విరహంలో మంచి ఎక్కడికో వెళ్ళినాడు అని చెప్పింది. అది విని వారు మినడుచు పింబిగిందని అడిగినారు. ఆమె తానన్నమాటలు దాచుకుందా చెప్పి 'అయినను విడిచి నేనిక్కడ ఒంటరిగా

నిలువలేను. వదండి అక్కడకి వెళ్ళి నాడో పెడవదామా' అన్నది

అంతవారు కైలాసనగం దిగి అడవు లలోపడి శ్రీకృష్ణుని గోపికలు పెడవెట్లు చెట్లు చెట్లునూ అడుగునూ పెడకీ వారు. పిమ్మట గ్రీష్మం మొదలు ఋతువు లన్ని ఒకచానిపై ఒకటిగా తిరిగిపోయి వసంతం నిలిచింది. అప్పుడుగారి అడవులూ తోటలూ అన్నదాటగూ మానవతీర్థులం దగ్గరకువచ్చి అక్కడ ఉంచే కృంగార వనంలో విహరించి, పిమ్మట అక్కడి చెరువును చూచి దాని సౌందర్యానికి అచ్చురపడి, చెఱులలో జలకేళి నలిపింది. వారు అలంకరించుకున్న పిమ్మట సుంద్య కాలమె చీకటిపడసాగింది. అప్పుడుగారి మన్మథపూస చేయడంతో ఒక చిగురు మూడి క్రింద పుప్పొడి లెక్కై అతని నిలిపి పూరించింది. అదిచూచి చెఱులు వాడు నీ పతివేళ మృతినందినాడు కనుక భూతమై నిన్ను బాధిస్తాడు కాని కదలిస్తాడా! అన్నాడు.

ఆ తరువాత వారన్నంతపని జరిగింది. చిలుకలు, కోకిలులు కూయటం మొదలు పెట్టగా పార్వతి వదండి ఇక్కడినుండి వెళ్ళిదా మని చెఱులకు తొందరపెట్టింది.

చతుర్థాశ్వాసం :-

వారక్కడినుండి కదలి శివుని మళ్ళీ పెడకసాగినారు చీకటిపడింది. చంద్రుడు పొడిచినాడు గిరివెన్నెల కాళకు, ము యానలానికి టెట్టుకోలేక వాని తిట్టి పోసింది. చెఱులు చిగురాకలకయ్యరచించి ఆమెను ఏలాగో పడుండలేట్టి శిశోవచారాలు చేసినారు. ఎట్టకేల కామెకు కాస్త కనుగు పట్టింది.

అక్కడ కామచంద్రుడు కట్టించిన ఆలయంలోనిలిచిన శివునికి మెలకవచ్చి అనివసరంగా పార్వతిని ఎందుకు విడిచి

వచ్చినావా అని విరహంతో దిగులువడ వారంభించినాడు. అప్పుడతనికి - దివ్య వృష్టిలో గౌరి మానాశ్రీపుర సమావేశం లోని తోటలానికి వచ్చింది తనను వెదు కతూ అని తెలిసింది.

రామచంద్రుడు ఒక చిలుకను పెంచి వాడు. దాన్ని ఎంతో గారావంచేసేవాడు. వడువనే అప్పుడుగూడా దాని పంజరం ఆతని మంచంపక్కనే ఉండేది. అది ఎప్పుడూ తన మధురకంఠంతో ఆతనికి శైలబంధుడువు చేస్తుండేదాని అనాడు క్షణంగా తెల్లవారజామున పంజరం మూత తెరుచుకునిపోయి అది పట్టణం చూడ ముని విలాసంగా ఎగిరిపోయి ఒక గ్రామం అయిన వెలుతలితోటను, వెలు త్తను చూచి, పురప్రవేశం చేసి రామచంద్రుడు కట్టించిన శివాలయం చూచి దాని సందాని కప్పురపడి వచ్చి దానిపై జాలింది. అప్పుడుదానికి అందులో వున్న త్తను కనిపించినాడు. అది ఆతనికి మొక్కి ముతించి మీరు పార్వతీని విడిచి, అలరిగా వచ్చివా? మని అడిగింది. అప్పుడ తు కూడురామ ధూవుడు కట్టించిన బయ్యాన్ని చూడటానికివచ్చినా నో, క్కడికిరాగానే వెంకటేశ్వరుడు తన క్కడిని అణచుకున్నాడని, అందుకోత క్కడి వచ్చి ఈగడిలో నిలిచినాను. పార్వతీని విడిచినందుకు విరహంలోపడి నాను. అది క్కత్తంగా తన కళ్ళను వివరిం వాడు.

అచమాత్మ్యం:-

శివుడు చిలుకతో గౌరి వృత్తాంతం బుకూ ఉండగా మగ్గుడు దత్తనిపై తాళుకోయిపోగానాడు. అత ఆతడు గాన్ని చూచి ఓ చిలుకా! నా మనోవ్యథ వు తప్ప ఇతరులు తెలిసికో లేదు గం బుత్తడు వచ్చి ఈపురం వెలుపల తోటలో

ఉంది. ఆమెను కొనివచ్చి నాతోకలుపు. నీకు కావలసిన కొరక లిస్తాను? అని అన్నాడు.

అప్పుడు తెల్లవారింది. మూర్ఖత్వం అవుతుండగా రామచంద్రుడు మేలు కన్నాడు. క్షణిక పంజరంలో చిలుక లేదు అయినా ఆతనికి దానిపై దృష్టి లేదు. తెల్లవారజాము తనకు శివుడు కలలోకిని పించినాడు కాబట్టి తొందరగా దినక్వ త్యాలు మగించుకుని కొలుపుదీరి మంత్రి పురోహితులను పిలుచుమని తన స్వప్న వృత్తాంతం చెప్పగా, వారతనిని ధవ్యుడ వని పొగడి ఇంతేం మీసంకల్పం నెర వేరింది కాబట్టి వెంటనే అలయంలో ప్రతిష్ఠా కార్యక్రమం ఆరంభించండి అన్నారు.

అక్కడ చిలుక తెల్లవారగానే మర్రి తోటకు వెళ్ళింది. అప్పుడు గౌరి దాన్ని చూచి చెలలకు చూసి, అదుగో ఆ చిలు కను చూడండి మనకేమే వస్తుంది? అని చెప్పి దగ్గరకు వచ్చి కపిమృత దానికి నమ స్కరించి, ఓ చిలుకా! నీ వెయ, ఎదుకు వచ్చినావు అని అడిగింది. అందు కది నేను కూడా రామ చంద్రుని పెంపుడు చిలుక వని కృపరిచయం చేశాని ఈ నాడు తెల్లవారు జామున అతడు నిద్రిస్తుం డగా ఈ పురంచూడ మని వచ్చినాను. అన్నది. ఆ విని ఆమె నవ్వి నీవు మీ యభవుడు పంపగా వచ్చినావు గదా! అన్నది. అందుకు చిలుక ఆమెను నీకు ఆతనికి వట్టింపెందుకీ వచ్చింది అని అడిగి శివుడు నీపై కిక్కితో రాలేదు. మారామ చంద్రునిపై గం ప్రేమతో ఆయనకట్టించిన అలయంచూడటానికి వచ్చినాడు. అన్నది.

అంత గౌరి ఆయన ఆనందం నెందుకు కట్టించినాడు. శివు దత్తనినెందుకు కనిపించినాడు అని అడిగింది. అప్పుడది రామ

చంద్రారెడ్డిగారి అన్నరామారెడ్డిగారు వెంకటేశ్వరాలయం కట్టించి వాడు కాబట్టి శివేశవులకు భేదం లేదని తలచి తన వంతుగా రామచంద్రుడీ అలయం కట్టించినాడు. అప్పుడతడు శిల్పులను పిలిచి అలయం కట్టిస్తుండగా కరమశివుడు తనకు ప్రత్యక్షమైనపుడే అందులో శివ ప్రతిష్ఠ చేయవలెననే పంకల్పం కలిగింది. అది తెలిసి శివుడతనికి ప్రత్యక్షం కావలెనను కన్నాడు కాని ఆ విషయం నీకు చెబితే రాజులు మత్తులు. వారికి కనిపించ వద్దని వారిస్తూ వని ఆనాడు నీకు మూటలూక పాటగా తీసికొని యిక్కడికి వచ్చి ఆయ నకు కనిపించినాడు. ఇక ఇప్పుడు నీ కొరక పరితసిస్తున్నాడు. రామయ్యా! అని పిలిచింది.

అది విని ఆమె పతి కృత్యంగా పిలుక వండా ఏమా వెళ్ళటం అని చెలలనుపిలిచి అలాగించింది. వారది విని అలు మగల మూట వట్టింపు ఏమండయ్యా! అద్దంపై పెసరిగింక అగినంతవేపు! అన్నారు. అది విని ఆమె లెట్టు కడలింది.

పిమ్మట చిలుక ఆమెను ఒప్పించి తీసు కువచ్చి శివునికప్పగించింది. అతడు సంత సించినాడు. ఆమె పతిసాదాపై ప్రాళి తన కప్ప తమించమని ప్రార్థించింది. అతడామెను లేవనెత్తి ఓదార్చి ఎడకు మార్చుకున్నాడు. అనంతరం ఆదంపతులు ఆ చిలుకకు శ్రీరామ మంత్రోపదేశంచేసి పెలవిచ్చినారు.

అది దివ్యవృత్త వెళ్ళి రామచంద్రుని ఆస్థానంలో ప్రాళించి. అప్పుడతడు దాన్ని చూసి నీవపుడు నాద్రక్క నుండి చెవుల పండువు చేసేదానిని. ఈ వాడు తెల్లవారు జామున ఎక్కడికి వెళ్ళినావు. అని అడిగినాడు. అప్పుడది తాను త్తరంచూడటానికి వెళ్ళింది మొవలు శివపార్వతులను కలిపి నంతవఱకు కళ్ళ అంతా సంతేపంగా

నప్పించి. అది వినోపభవారు విష్ణుయాచిప్తు
లెనారు.

శుకుభవా ర్థము అనంతరం రాను
వంద్రు డొక ద్విగుణీకృతోత్సాహంతో
తాను కట్టించిన అలయంలో శివప్రతిష్ఠ
చేసి రాజ్యాన్ని కుమారుడైన పరకురామ
రెడిగారికి అప్పగించినాడు.

ప్రమాణ్యాసం -

పరశురామ భూతాలందు రాజ్యన్ని
 పొందుండగా ఒక నాడు బంగారునుడు
 దాపురం అవతరింప మలనుండి కొందరు
 దేవతలు వచ్చి తేటకు రమ్మని పిలిచినాడు.
 ఈ దేవతలు నల్లమతమండి తేటకొరకు
 సూర్యప్రభువులే కొనివచ్చి అక్కడనిలిపి
 నారలు, వారి పిలువకుకొని పరశురామ
 సూపరి తేటకు వెళ్లి అనేక మృగాలను
 సంపాదింపగా వైభవంగా పురప్రతీకం చేసి
 యుగమందిరాని వెళ్లి నాడు.

ఇక్కడ పరశురామారాధి చేతుకు వచ్చే
నాటి దినచర్య పారిశాతావహరణంలోని
స్థుని దినచర్యవలె భురప్రవేశం పారి
గం గైకొని ద్వారకలో ప్రవేశించి
శ్రీకృష్ణుని ప్రవేశంవలె ఉంది.

అతనితో నుఖనిద్రలో శివచాగ్గెటుం
నివించినారు. అప్పుడచార్యుని ఆశీస్థో
మీ తండ్రి నుడికట్టింపగానాపతి అందు
కొనివెంపటానికి వచ్చినాడు. అయినను
బిది ఉండలేక సేతు నిక్కడికి వచ్చి
రాను. నీ భక్తికి మెచ్చి యిప్పుడు
పర్యటమైతాము మీ తండ్రిగారు మా
గ్రామం కట్టించినారు కాబట్టి నిన్ను
త్యక్తం ఏర్పాటు చేయించు.

మీ పెద్దకండ్లి అంబుగిరిపై వెంకటేశ్వరుని ప్రతిష్ఠించగా ఆయనఅక్కగారా స్వామికి నడిగోళురాలు కట్టించింది. మీ కిండ్లిగా రావిషయాన్ని ప్రబంధీ కలించి

బాలకవి శరభయ్య

—డా. గూడూరి నమశ్చివాసయే

అయనది సంతాన నిండిన వచ్చితిమి
సంపాదనానికి నన్ను దొరుకు శ్రీ
హరిని పట్టి కరణయ్య అన్న రెండు పెద
బడిమలతో నా మనస్సు అదేదో విష్ణు
యమలో మరేదో అనించమలతో పులక
రించింది. ఇప్పుటి కప్పుడే అయనదనిపిండు
గతించినవా? శ్రీ కరణయ్య యీశ్వరం
చతురాలో వచ్చి, నాకొక అయన
నిచ్చి మొట్టటివాడుగానే కనిపిం
నా దే? అయనతోనే, చిరతర బంధము
నా భావాన్ని కలగ చేయడమలతో
అగ్రములైనది.

నాడు, కావట్టి ఇప్పుడునవు నూడమీ
తండ్రిగారివలె మా విలాసం వ్రాయించు
అని పెలచిచ్చిరి. పిమ్మట వారంతర్థాన
మేనాడు

పరకురమా దిగ్విజయము చేసికొని ఆ
 దుష్టానికి అర్పణగొని మంత్రియైన వట్టి
 వల్లి పురుషుల క్రమరక్షణ గాని ఆచార్యు
 డైన అక్కరి రంగాచార్యులను తదితర
 అష్టానిలను విడిచుకొని తనకు కలిగిన
 దుష్టప్రకారం వినిపించి 'కావ్యనాటక
 కాలం, కారణం తెలిసినవి వివరమిది' అని
 అడిగినాడు. అప్పుడు వారు వేమల
 రామకృష్ణుని పిలిపించుమని చెప్పినారు.
 అయిన కావించి పై అతనిని పిలిపించి
 'అంబాలవాంబులదాంబర లిచ్చి గోరి
 బిలంకప్పని రచించి మనిగోరనాడు.
 శివుని కల్యాణోత్సవం గూడా భుజం గా
 పరచాడు చేసినాడు.

అప్పుడాయన కోరిక విని రామార్థట్టు
సంతసించి వారి వంకాన్ని వర్ణించి ఈ
కృతిని ప్రారంభించినాడు. ఈయన తల్లి
గారు కావేటలపాపానియ్యన కోనయ్యగారి
మాతరు వంకమ్మగారు.

కాటూరి మహావిద్య పరిచయముచేయు
బడి ప్రతిభాస్ఫూర్తిక్రమ మేకంబుగా
హోదాచబడిన శ్రీశరభయ్యకు సంబం
ధించిన వా ఎంబోకే నలంబి యొడండ్ల
ప్రాముఖ్యమైన దంటి ఆమునవ అయి
వది సంవత్సరాలవయస్సు రాకటమలో
పెద్దదానికేమియాలెను. విశేషమంతా
ఆవాటికే ఆ పద్మవిదండప్రాయానికే
కాలంబికా, కాటూరి, దేలంబిని వర్ణి
కాఫ మున్నగు మహాకవులలంకాధిప
యిదిగానీ కే రాధాధూతయెందును.
వా కనానికే మలంకరి వంశము నిర్మలము

ఈ కృతి ఎన్నడు రచించబడింది తెలిసి
కొని ఆధారాలు కృతిలో వేరు. కాని నామ
అభించిన ప్రతి దిందులి సంతకర్త ఆమె
బనోళి ద్వాదశి బుధవారం- 8-8-1922
మూడు యామాలవరకు నాలుగోట నెం
కన్న గారు పోగాలవాగయ్యగారికి వ్రాసి
యచ్చినది.

కథానాయికాను కొంత వాస్తవికమైన
మిత్రులు కన్నే వాస్తవిక శత్రుుగాగారు.
మానవ అకాశం కలిసిందివారు. వాని
జీవితంలో ఇది రోజు ప్రతి ఇటుకుకు
అమూల్యమైన అపవిత్రతలు అయిన
ప్రాప్త లిఖిత భాందాగారంలో ఇంకా
చాలా ఉన్నవి. పాపమూరు జీల్లాలో
ప్రసిద్ధ శైవమత్యమైన మధురవాణి
విలాసం నూడే మండలివారిగా శత్రుుగా
గారి గ్రంథాలయం నుండే మొదటి
వచ్చింది కాబట్టి అలాగే తక్కినవిమూడా
ప్రాప్తం చేసుకున్నాడు చూడవలె నని
అరికంమ.

కాచిది. బండరు పొందూ పాములు
అంత్రోపాధ్యాయులుగా పని
చేసిన ప్రముఖులైన ముగ్ధిబాద్షాన్, స్త్రీ
గారు కరభయ్య పిల్లపాదులు. వీరి సోద
రులు ప్రీ పీకర్కర కర్మగారు గణపతి
శిష్యుల విద్యాంతులు ఆంధ్రగీర్వాణ
భాషలలో దిట్ట, భాషాంత వైయాకర
ములు, అంతర్జాతీయ భాషాజ్ఞులు. చిట్టి
సూర్యుడు, గుంటూరు, భీమవరంలలోని
ముచ్చకకళాశాలలో సంస్కృతప్రాధ్య
యకులుగా వరంగలు కాలేజీలో ద్రివిషా
ముగా పనిచేసి పదవీ విరమణానంతరము
శ్రీరేణులై: వీరి అంతేవాసివుండను
బహువిధ్యాకము. ముప్పసిద్ధ చారిత్రక
చరిత్రోదయ ఆంధ్రుల రాజకీయ
చరిత్రలోని విశ్వకర్మాధ్యాయులైనవి
ప్రజా ప్రతినిధి రామలక్ష్మణ శ్రీమంతు
పత్రి సోమేశ్వరకర్మగారు యీ వయద
లోని వారే. అనువంశమైన యీ విద్యా
భ్యాసంగము సంప్రదాయబద్ధమైన అధ్య
యన పరిణతి విశేష పరిణామాశ్రితి కలది
మొదటి ప్రీ కరభయ్యకు పండితునిగా
శ్రీవిద్వాన్ భార్యవ్యక్తమైన కవితా
భాషని నీరాలించి ధారావాహినియై
అయనలో క్రుశ్మికేరింకలు కొట్టించి,
అతనే ముందుల శిరభయ్యకర్మ. అతడు
గావ తమ్ముడు. మా పరస్పరవరయము
నలబడియెందేడ్డనాటిది. ఒకరిని గూర్చి
మరొకరి ప్రీ కాటూరివారు చెప్పగా
ఒండోరులము సుమోతేశ్వరవంతుగా
మాత్రమే ఉన్నాడుగాని పరస్పరవర్త
నము సంభవించలేదు.

కాని ఒకనాటికొకడూ విజయవాడ
లోని మోక్షానికి ఒక బాచునయ్యారీ రాక
డం కాటిల్లిపది. అక్కటికాతని నయ్యు
14, 15 ఏండ్లుండవచ్చు. బిల్లిరూప
క్షోభో అంతకన్న నల్లని కడుగవతో
పొట్టిగా నున్నా ఉన్నాడా బాలడు.

కాని తీర్చిన కొట్టివనంటినువ్వు, కాంతి
లేఖలు నెడబట్టి కన్నులుమాత్రం నన్ను
అక్కటవాది. ఆ సుముహూర్తలము
ఎట్టిదో గాని నాడు మొదలుగ నేటి
వరకు మామనయ్యలు ఆశ్వాసంగా నిర్వి
శేష ప్రేమానురాగాలతో పెనవేసుక
పోయామంటే అతిశయోక్తి కాదు. సరే
మాటామంటి జరిగిన కర్మాంతి రాకలోని
అంతర్వేదిమని ప్రశ్నిస్తే శతావధాని
చెప్పవీళ్ళ వేంకటకాస్త్రీగాని దర్పించా
లని అకాంక్షను చెబుచున్నాడు.

అతని అభిలాషను తీర్చడము తత్క్షణ
కర్తవ్యముగా భావించి శ్రీరసాగరము
నిర్దేశింపుట తీసుకవచ్చాడు. అచ్చట పాఠ
కడలిలో శేషతల్పముపై పశ్యించిన
అదివిష్ణువుకలె ఘోషస్థితిలోచిన్ముఖ నెడ
వల్లుకు కృపాంశుడైపయండి సాహిత్య
గోష్ఠి సజ్జయింప ఆ వృద్ధమూర్తిని, శ్రుం
భావ పరస్పరిని, శతావధానిని దర్పించి
పులకేతగాక్రొడై పొడవవ్యయం కడ
మోకరించి సువరంగా తన వివరములు
చెప్పికొని ఒకశ్లోకమును గెండుపద్యము
లను ఆశువుగా చెప్పినాడు.

దిగ్గం తి సాంద్రముడ గంధవిహారికీర్తి
ప్రీచందసేన సుమంత్కృత దివ్యదేహం
భాషాతార మఖిలావని పాఠమూరి
సంసేవ్య మానవత వంకజమాత్రయావ:

అనయంబున భవవీయదివ్యకవితా
వ్యావంమాతారమై
తనరక తాతకజర్పన మృనకశం
తస్మాద్వి పై మేను కా
ల్పక ప్రీవాగుని శోసమాధువునివో
రెక దేయిన్నామృత
యొనరింపగల భావనా తపములో
జోషంకె ఈరాకతో
ఎదియోగాని యజుంగరానివి పిఠా!
యీమిమ్ము గారించు బాం

ధవమూర్తీ తొట్టిటి జన్మలోని వసుమన్
తర్కింతు నోడేవే
డవికర్మమృగ దర్పనంబిది తివా
మా? తంకె భాగ్యమృగం
దొన కర్మంక వివోద దర్పనడవో
దోకాదో యంచెందిన.

ప్రీ వేంకటకాస్త్రీగారు ఈ పద్య
ములు విని చాలా సంతసించి నిండు మన
స్సుతో అత్యర్పించి ఈ ప్రజ్ఞకు వలయు
పొందిత్యమును సద్గురు సేవను బొందెదవు
గాక అని ఆశీర్వదించారు

ప్రీకాటూరి వారిని గూర్చి కరభయ్య
అవినవయస్సులో చెప్పిన పద్యాన్ని-
'తేనెలకాదు వాకయం

తీయనిపట్టడ గీతికామధు
క్రినివహమ్మ నట్లు విల
వీల్లెడు సొండర నందమోధవో
ద్యానరసాల పల్లవర
పాతి కమయిత కంక జోకిలా
నూనకృతజ్ఞతా మృదుమ
నోవార గీతము లాలకింపుమా!

చూస్తే ఎంతటి దారాకుద్ది పరిభ్రష్టి
గల రసవత్కవిత్వము వచింపగలకేక్తి!
అతనికంతదీందో తెలియనాకుంది. తరు
వాత నన్ను కరభయ్య కలవినది భాషా
ప్రవీణ పరిక్షలో ఉత్తీర్ణుడైన విమృశు
స్వల్పకాలము చిట్టి గూడూరు కళాశాల
లో ఉపాధ్యాయుల వదలి నెలవీ అటు
నుండి మద్రాసు పీరియంటల్ మోడల్స్
స్కూల్స్ లైబ్రరీలో పది పన్నెండేడులు
పనిచేసి ఆంధ్రరాష్ట్రవేతరజానంతరం
రాజమహేంద్రవరం పూరకాలకు
జరిగియే ఆంధ్రోపన్యాసములుగా పనిచేసి
విమృశ ఆ పట్టణమున వేలవలె కామా
క్షమ్మ సుదనం పీరియంటల్ కళాశాలలో
పనిచేసి ద్రివిషిపాలై కొన్ని నెలల క్రితే
రిప్రైయివారు. మనకరభయ్య కర్మగారు
విద్యార్థిలోకంలో మంచి సుమకాధ్యాప

మనగా 'పేద తెచ్చుకొన్న కరణయ్య' నాకు అదే సమయములో సద్విమర్శనకుగా వ్యాఖ్యాతగా భావ్యునిగా వాడు. హరి వంశమునకు జూర్పిన వ్యాఖ్యకుంస్కుత మూలములతో సరిపోల్చుచూ తెలుగు పురాణములలోని ఆహుతులను తొలగి తెలుసు అయ్యెను. పురాణములను విత్తలికరించు చూత్రావే ప్రయోగించిన వ్యాఖ్యములలో కరణయ్యగారి వ్యాఖ్యానము నైపుణ్యము నమూనాచరణక్తి బొట్టనచ్చినట్లు కన్పట్టుచూ వుంటాయి.

కవితల తిలకవరకు కావ్యాను నెడ తనకు గల కథాభక్తలారాగముననే ఏమో చెప్పలేమిగాని కావ్యములలో మహార సంభవమును గత్యుపాసముగాను నాటకములలో మోవికొన్న మిత్ర విక్రమార్పణములను తెలుగునని ప్రయోగించినాడు.

అంగ్రహస్కంధ సాహిత్యాభ్యయన ప్రభావము శ్రీ కరణయ్య కవితాధారము నుంచి త్రవ్విన చేతున్న తెల్లరిది. నూతన నిర్మమైన కవితా ప్రభావానికి నిండైన శిష్టశక్తితోడ నిలబడింది.

ఇంతమహారము శ్రీకాటూరి వాస్తవ తన గీతక ఏట చెప్పిన పద్యములలోని నైగళికత తదనవ ఎట్టిప్రేమకుసాహిత్య శక్తిని నిరూపించు కొనినదో! ఆకావ్యానికి చెప్పేపురి అంగ్రహస్కంధవార ముత్రాడులో ఒక్కానించిన ఊదర్ప మతో మృదుమధురంగా చెప్పినపద్యా లతో కృష్టతయమైంది.

అరంభోపేద పంతులెన్నెయిది నీచా రాంబుధుర తెల్లబంగారమున దొన లేదే తెల తనల ముత్రాహారములో పొంద కర్పూర వీరము గర్భాంతరకవ్యములో కావ్య కాలిక చార శ్రేణులు యాత్ర గొన్న కవితారవ్యంతర భద్రము.

భద్రమే నుంజరీనంద భావపరిధి వెలుగుతూ యార్పి చదివి, దిగ్విజయ రిమము

లాల్లిగె తెలుదీపిక రత్న మిథ లాడు మిత్రమైన, మునుపాతారంభమునకు పాఠ్యదుఃఖ భావ బ మోలాకొన్న నెడదనున్నింగిన యూ తాలిమికి నాటుబోలులు తెలాతికమును లేని విక ముచ్చెరువున. అననసరిక కావ్యకింక జనితోత్పత్తికాంతరతాతి తులనమతి నై గమ నెడకే రాంచు నేకక దివాంతముందిరుగుదలించిన బసి నాటక. నిజమభవము దెల్లినో మాయలె! నినుగన్న పూర్వమహితాంధ్ర కవి

కాంత తెలుగునిర్మిది యెయ్యద మొన్నటి విగ్రహతాధీనముగాక. నీకడకంట నివృత్తియి

నెయ్యము లియ్యన నాడు మున్నగా కాకనుభూతిమైనది నయన మోది తీపులేము మృ ద్విక యురమ్యుగా నిలిచి

నెయ్యం కాగయి తేరకందమిన్

శ్రీకర దృష్టిచే బరక శింశు ఉయ్యాయత్రమే తెలుసుంచుక నమః గైకొన్న కృపాభిషేకమునకుక నానాకవితానా త్య విరీన ప్రతిభామయ ప్రకటనూ పత్రాంతి తోచారద ర్యన భాగ్యమ్యునకున నీతత్వమునకున స్వాదుప్తి మూలాపర ర్తనకుక, నైక భావసంకపక, యె దమ్యుండుగైతొ ద్వికన.

శ్రీ కరణయ్యకర్త జన్మతక శైవుల - వింగభూయలు నిత్య శివవరకస్వాత్ర ములు. విండినము నమకచనుకములతో విత్తి నమయములలో మహాత్మ్య పతూర్య కముగా శివాభిషేక మొనర్చి కాని,

మనె దింతని సాంప్రదాయము అజగత నిత్యం కటాక్షమున వాగర్థ ప్రతిపత్తి పడెనన సిద్ధులు, కావుననే అతని రచన అలోక ముల బోహరింపు అంత సాధ్యమ ముగా బలియముగా కడపడుతుంది. అట్లని సంకల్పితి గంప్రదాయకత అతని కనున రోయముగాదు శివశైవుల నభేదదృష్టి తో దర్శించు నమరక భావమును అత దలవరయి కొనిబట్టెడు కాదు. అందు గమ్యము చేరినాడు. చురుగ సావారములు చాటి, నిర్గుణ నిరాకార కుడ్య భావ తర ప్రత్యయము కీర్తించినాడు. అతని నేను గోపాంశికకము దీని! ఉదాహరణము. శ్రీవిక్రమాల వారి మూటలో అది ఒక శైవని బ్రాహ్మ వైష్ణవశక్తము, నూ తి నులు విభాజియములచి భావములచే తిరస్కృతముగాని శివవిష్ణు పరబ్రహ్మము అంతరి తెలుగోపాయము, తెలుగుమున ప్రముఖ గణితములభ్య అనిమద్దైన శక్తి నభివ్యక్తసాంస్కృతికముతో అని కీర్తించుచు వంగ నాడుములు దిద్దిన తెనాలి రామ కృష్ణకవిరె శ్రీ మల్లింపల్లి కరణయ్య కర్తృత్వ తెలుగోపాయదై తాళతలమున అక్షరాక్షరాన గోచరిస్తాడు. అది ఒక అత్యుపాసపుంసాదితి అనుభవక తెద్యము అందు అతడొక రసోష్మయ్యుడు. అట్టిశిల్పి లో తెలుగుదిన పి తెలుగోపాంశికకము. ఆ సాహిత్య మునకుడు తన కవితా మహానమున తయారుచేసిన రసభూరిక అని, దాని భూమభ్యుము లాస్తూతాంశ దారకాంతి మో ఒకచోట అనుభవరస శలయే అది ఒకచో భావదీపిక. తెం పికటి కావలి తెలుగు ఒకచో కుడ్యమే. చిర సుందరద నేనుగోపా యంతో నిర్వికారావ్యాసూ, మనోరతో నికృతాశ్రి. అనన్యవందుని అసంతోక్తి యందు, రీనమైన అనురాగము కాత్త ననే శ్రీ కరణయ్యకర్త తెలుగోపాంశికకమున భావయోగిగా, భక్తిత్వగత్య

చక్కని రచయిత. గ్రంథకర్తలు చంద్ర కాళిదాసు గాని, నైషధానందమును గాని చదివేట్లు లేదు. ఇతని కాలము క్రీ. పి. ౨ - ఆరు శతాబ్దాల మధ్యలో. ఇతడు వాడిన ప్రాకృతాలను బట్టి ప్రాచీన రూపకకర్తగ కనబడుచున్నాడు.

డాక్టర్ కాలిదాసు కర్తగా పరిమళించిన 'వృషభా' (౧౯౬౩) ను గ్రంథకర్తలు చూడవట్లు లేదు. పరిమళిస్తే పాత్రలో ఎన్నియో విషయములున్నవి. కాలము వివరకల్పానికి నిర్ణయించినాడు. ఇదియు ప్రాచీన రూపకము కవిత్వము మధురము, భావాలు సరసములు.

పదమూడవ శతాబ్దికి చెందిన దుర్లభుడు ఋతువర్ణనకు అనేక లఘుకావ్యాన్ని సరసంగా, చక్కనిగా వ్రాశాడు. ఇది ముదిరితే.

భర్తృహరి శతకత్రయానికి ఆచార్య దామోదర శాస్త్రిని ఒక సంశ్లేషిత ముద్రణము వెల్లడించాడు. దీనిని భారతీయ విద్యాభివృద్ధి, జాతీయత ౧౯౪౫ లో ప్రచురించారు. అనశ్చయ చూడవలెనని గొప్ప ముద్రణ. దీనిని గ్రంథకర్తలు చూచి ఉంటే సరసములు చేసుకుంటారు.

శ్రీ గీతగోవిందం అనుట 'ఒప్పు' కవిత్వ పదన సుమచ్చయ్యం విద్యాకరుని సుభాషిత రత్నకోశం లో మూడవ భాగం. దీనిని పరిమళింప భార్యకంగా హర్షవర్ణ విశ్వవిద్యాలయం వారు ౧౯౫౩ లో ప్రకటించారు.

మొదట 'వాసవదత్తి' ను తెనాలి రామకృష్ణకవికందర్పకేతునిలాను అనేక మేధావీ రచించారు. కవితయనద్యాలే అభ్యాసం. దండి మూడవ భాగ నిర్ణయించేటట్లుగా రామకవికందర్పకేతుని అనేక మేధావీ

బాపిరాజు అనంతాద్రి నవలలు : ఒక సమీక్ష

— డాక్టర్ వి. సి. న్యూత్న్

ఆధునిక ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రలో శ్రీ అడివిరాజు రాజాని అద్వితీయమైన సాహిత్యం. సుప్రసిద్ధ నవలకారుడైన బాపిరాజు అటు సాంఘిక నవలల్ని, ఇటు చారిత్రిక నవలల్ని వ్రాసి గవ్యసావి అత్యున్నత. వీరి నవలల్ని స్థూలంగా రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు. ఒకటి సాంఘిక నవలలు, రెండు చారిత్రిక నవలలు.

వారాహురాష్ట్ర, కుపాసు, శోనంగి, నరుడు, జూజిమల్లి. మొదలైనవి సాంఘిక నవలలు, హిమలిందు, గోన గన్నా రెడ్డి, అడివి కాంతిక్రి, అంశుమతి, మధురవాణి, శిలారథము, కైలాసేశ్వరుడు మున్నగు వీటి చారిత్రిక నవలలు ఈ చారిత్రిక నవలలు ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క యాగానికి సంబంధించినవి.

'హిమలిందు' ఆంధ్ర కాకవాచన కాలానికి, 'గోన గన్నా రెడ్డి' కాకతీయ కాలానికి, 'అడివి కాంతిక్రి' ఇక్ష్వాకు

కాలం. భోజని కృంగార ప్రకాశం దీని ప్రాంతం పద్యం పేర్కొంది. వానిని ఆస్థానాన్ని కల్పించి ఉంటాడు అనుట ఈ స్తోత్రం ప్రబలతార్థంగా,

'వసుదేవ హిందీ' బృహత్కథన కార సేన ప్రాకృత దూపాంతరం, దీని కథా నానుటకు వాసుదేవ కృష్ణుడు కాదు. కృష్ణుని తండ్రి వసుదేవుడే. దీనిని ౧౯౩౦-౩౧ సం॥లో రెండు సంపుటలుగా ప్రకటించారు. కాని అవశాతు యం. అప్పభాగాలు ఎన్నో.

గాంగరాజు దుర్విరతుడు (౬వ శతాబ్ది) బృహత్కథన సంస్కృతీకరించినట్లు చెప్పాడు. ఇదియు నిశ్చయమవుతుంది.

కాలానికి 'మధురవాణి' తంజావూరు కాలానికి, శిలారథం విజయనగర కాలానికి, కైలాసేశ్వరుడు చాళుక్యుల కాలానికి సంబంధించినవి.

మధురవాణి, శిలారథము, కైలాసేశ్వరుడు, అత మూడు చారిత్రిక నవలలు అసంపూర్ణంగా ఉండిపోయాయి.

మధురవాణి

బాపిరాజుగారు 'మిరాజు' దినపత్రికకు సంపాదకులుగా ఉన్న రోజుల్లో 'మధురవాణి' నవలను వ్రాశారు. వ్రాసి సంవత్సరం అయ్యి అయిది 190 పేజీలు. బాపిరాజుగారి పెద్దవయస్సు శ్రీమతి రాధా వసంతకారి. దక్షిణ ముదిరితమైన పేజీలు ఉన్నాయి. తర్వాత నవల అసంపూర్ణంగా ఉండిపోయింది.

తంజావూరు నాయక రాజుల్లో రక్షితుడు, రక్షణ, ప్రముఖుడునైన రఘుపాథ

భోజని కృంగార ప్రకాశంలో ఒక స్తోత్రాన్ని ఉదాహరించుట వలన దీని సంస్కృతీ కరణ స్తోత్రాలలో జరిగి ఉండవచ్చు. కథాసరిత్సాగరం కాదు, బృహత్కథాసరిత్సాగరం అనుట ఒప్పుబాధా కావగర్భంలో కలిసి పోయివుంటుంది.

'భావప్రపంచభా' అనుట తత్వ 'ఉపనిషత్ భావప్రపంచభా' అనుటపాద్య, ఒప్పు మాడ. వీరికర్త సిద్ధి.

మరి ముద్రణలో కొన్ని వాదనలు ఉన్నదిగాని, అమృతత్రయం లేని గ్రంథాన్ని ప్రకటిస్తారని అశిస్తాను.

...

నాయకుని చరిత్రక సంబంధించిన మధుర మైన నవలకాది. రఘునాథ నాయకుని ఊరిగింపుతో నవల ప్రారంభమవుతుంది ఈనవలలోని కథ అంతా, రఘునాథ నాయకుడు, మధురవాణి పాత్రలమట్టా తిరుగుతుంటుంది.

రఘునాథ నాయకుల ఊరిగింపుతో 'మధురవాణి' నవల ఆరంభమవుతుంది. కనులు మిరుమిట్లు గొలిపేటట్లు ఊరే గిరిపుటవరకునుండి గురువుగారిక గోవింద దీక్షితుల యింటనుండి వీడుతుంటుంది ఆ సందర్భంలో రఘునాథ నాయకుల వారితోనవల దాని ఎంతోమంది -ందమైన బాలికలు వస్తారు. ఆ సందర్భంలో అత్యున్నత స్థాయిలోని అయిన చెంచు అప్పిరి యొకరాజు చూచి ముగ్ధుడై తాడు. చెంచుఅప్పిరిచా యొకర జను చూచి అక్కడి కుర్రాడునుండి

చెంచుఅప్పిరి కేవలం సంతోషం. అతని ఇల్లి కుర్రకడుల్లి. రఘునాథనాయకుని మేనల్లుడు మోతెప్పనాయకుని కిరీయాలాడు. వీరిద్దరూ పుట్టిక అందాల బోగిన చెంచుఅప్పిరి చెంచుఅప్పిరి గోవింద దీక్షితుల కన్యకలు గురువు దగ్గర సం గీతం, నాట్యం, కవిత్వం నవల విద్యలు విద్యలుగా నేర్చుకుంటుంది.

కేవలం గోవింద దీక్షితుల అందాల బోగిన చెంచుఅప్పిరి పొరాలు చెప్పకుం డేగా రఘునాథ నాయకుడు అక్కడకు వస్తాడు. గురువు రఘునాథ నాయకుల చెంచుఅప్పిరి పరియంటేనాడు. ఆ మోతెప్పనాయకుని యొకరాజు మోతెప్ప కవి మోతెప్పనాయకుని బహుళకవికాడు. అంతకుముందే రఘునాథనాయకుల కళానతి రామధర్రాం అనే ఇద్దరు భార్యలుంటారు. చెంచుఅప్పిరిమోదించి ఊడక భార్యగా పేర్కొనెను. అప్పటి నుండి చెంచుఅప్పిరి రఘునాథ నాయకుడు 'మధురవాణి' అని పిలుస్తాడు

కేవలం అక్కడనుండి కేవలం మధుర వాయువు మోతెప్పనాయకుని వేంకటకవి చిన్నతనంలోనేమరకాదు. బాగా నేర్చుకుంటాడు. కేవలం మరచించ దంతో ఇంటిబాధ్యత అంతా వేంకటకవి మీద వేసుకుంది అక్కడ మంత్రిచనిపోన దంతో నిద్రవేసే అస్థానంనుండి దేవు రావడం ఆగిపోతుంది. మధురమైన నిద్ర వేసేలో ఊడక వేంకటకవిమేరంగా చంద్రగిరి రాజైన వేంకటపతి రాజును కలుసుకోవడం కోసం దక్షిణయాత్రకు బయలుదేరుతాడు త్రోవలో క్రితం, మంగళగిరి, క్రాంతివాది మొదలైన పుణ్యక్షేత్రాల్ని సందర్శించి దక్షిణ యాత్రను మోసాని తలవాపున చేతు కొని గోవింద దీక్షితుల దగ్గరకు వెళ్ళి రామధర్యం ఇచ్చించమని కోరుతాడు. గోవింద దీక్షితులు వేంకటకవి వసు భూషణ పాండిత్యానికి మెచ్చుకొని రాజు దర్యం ఇచ్చిస్తాంటాడు ఇంతటితో 'మధురవాణి' నవల అంతాంతంగా ఆగి పోయింది.

అంతంతంగా ఉన్న 'మధురవాణి' నవల చాక్లర్ల చిట్టకల కావ్యంలానేది పూరించారు దీనిని 'అంతర్భూమి' అను బంధం అదివాలో ధారావాహికంగా ప్రచురించాడు.

శిలారథము

విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతి అయిన శ్రీకృష్ణ దేవరాయల పరిశ్రమ సంతోషించిన చారిత్రక నవల 'శిలారథము'. ఈ నవల పోర్చుగల్లోనే ఆగి పోయింది. కానీ వాచికాగాత ఈ నవలకు తన పుస్తకంలో సమగ్రంగా వ్యాఖ్యపెట్టాడు. ఆ కథ ఇది.

మధుర రంగనాయకుడు, విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతి శ్రీకృష్ణ దేవరాయల సామంతుడు, రంగనాయ

కుని తమయందు పెన్ను శేకనాయకుడు. ఇతడు అప్పిరికి ను దీ తండ్రితో యుద్ధాలకు వెళ్ళేవాడు ఒకనాడు అప్పిరి యుద్ధంలో జరిగిన యుద్ధంలో శ్రీకృష్ణ దేవరాయల అంగరక్షకుడంగా ఉన్న రంగనాయకుని ఇప్పుడి చొక్కనాయకు ఒడయరి దొంగచాటుగా చంపుతాడు. తనంతరి చంపిన ఇప్పుడి చొక్కనాయకు ఒడయరి కి కి తిమ్మకొనా లని చెప్పి కేకన నాయకుడు తలవేడ తాడు. అంతేకాక భర్తయడంలో చంపుతాని విరల దేవాలయంలో శిలారథం వద్ద పురిష్ట చేస్తాడు అన్ని క్రాంతివాది పేర్లతో నాయకుడు మోసా ముఖి పోటిలో ఇప్పుడి చొక్కనాయకు విడుదల ను చంపుతాడు. దీనితో అతని కి కి తిమ్మకొన తలవేడకుంది. ఇంతటితో కథ ముగుస్తు దీ

కైలాసేశ్వరము

చిత్ర బ్రాహ్మణ వంశస్థుల రాజులైన లోకేశ్వరరాధాకృష్ణవంశ వర్ణనో కైలా సేశ్వరము నవల ప్రారంభమవుతుంది

అంతర్భూమిలో సామ్రాజ్యములో వేద బ్రాహ్మణులు గడించిన ఉత్తమ కల్పి నాగమోచార్యుడు. నాగమోచార్యులమారుడు లోకేశ్వరరాధాకృష్ణ అంతర్భూమి ఇతడు అవరాధిని విగ్రహం చేయాలి అని తలపెట్టాడు.

రాష్ట్రగిరిలో కృష్ణ మహారాజు రాజు నీతి చతురుడు సర్వదక్షిణాక్షధానికి రాష్ట్రగిరిలో మోతెప్పనాయకుడుగా ఉండాలి అని కోరిక, అంతేమోదా. ఈనవల ఇంతటితో అంతర్భూమిగా ఆగిపోయింది

కానీ రాజాగారు తమయందు చారిత్రక నవల్ని తూర్చిచేసి ఉంటే ఎంతో బాగుంటేది దురదృష్టవశాత్తూ ఈనవలలు అంతర్భూమిగా ఉండిపోయాయి. సకృతము పోరాణి పాత్రలకు ఇది ఎంతోకా తీరని వ్యసం.

కరుణాకర చరిత్ర చిత్ర దీక్షితులు

— శ్రీ మంత్ర ముఖ్యనామాలా

‘వింత భావాల’ వెళకదానికి
వింత వ్రాతలు వ్రాయదానికి
చిత్రా దీక్షితు లాకట్టె మా
కంతో నచ్చాడు
కవిమారుదనేనె అంటూ
కావ్యశీతాల్లు కొంటూ
గీతమాలిక అంచ మిచ్చి
కన్నపట్టాడు
తాళవృక్ష భైరవు నుండి
దక్షిణ దక్షిణ వింతలను మా
మాలు మానవ మాత్ర దృష్టం
మించి చూస్తాడు
నెమలికన్నుల నిలిగిస్తే
కన్నులతో వెళ్లి కనీ
గట్టి మాటలు పొడిగి ఇట్టే
ఇల్లు కడరాడు!’

ఈ గేళం సామాన్యము ప్రాసించారు.
చిత్రా దీక్షితులుగాని గురించి దేవుల
పల్లి కేకటకృష్ణకావ్యిగారు వ్రాసింది.
త్రనిధి ఉద్ధాకవి అన్నగొండ్యోస్సువీరి
ఒక కథగా, ఉపించి అసలు కథకు
ఉండవలసిన అక్షరాలు ధ్వనింప చేస్తూ
యిలా అంటాడు.

‘మహామహారాజు అన్నయేమాన్తి
మహామహారాజు అన్నయేమాన్తి
అందాకె బయటాహై’
అని, అంటే కృష్ణుల అనగానే కృష్ణుల.
యాభాష్టం అంటే వాస్తవం. కథన

కావల అంటే భాష, కవిత్వం ఇటువంటి
వని మనం తెలుసుకోవాలి. గడిచిన ఏడు
వార్షికాల నుంచి తెలుగు భాషలో కథా
నిక ఉత్తమసాహిత్య ప్రక్రియగా సుస్థిర
రూపాన్ని పొందగలిగింది.

మనకున్న తెలుగు కథారచయితల్లో
కనడంటూ ఒక ప్రత్యేక కాణిని ఏర్పర
చుకున్న వ్యక్తి చిత్రా దీక్షితులుగారు.
అయిన నాలుగు కాలాల పాటు నిలిచిపో
గల చక్కని చక్కని కథల నన్నింటినో
తెలుగువారంతా కందించారు. రాజకన్న
వాణి కేంద్రమని అయినాగారి కథలన్నీ.

ఇక కథారచయితల పరంగా ముచ్చ
టించాలి కన్నా తెలుగులో ధ్రువతార
లుగా నిలిచినవారు మాత్రం కొందరే
అవునీస్తారు. వారిలో శ్రీహరి, మల్లాది,
పాణిగమ్మి నక్కరాజు, కొ. న. రా. పో,
మధురాంతకం రాజారాం, రామలి ధర
వ్యాస, రామకావ్యి, కాళిదాసు, పెద్ది
భట్ట, మునిమాణిక్యం మొదలైన వారిని
ఎందరినో చెప్పకపోవచ్చును. వారి కథలే
వారిని చిరంజీవులుగా చేసేవనా
యంటే అతిథియోక్తి కాదేమో! అసలు
విషయానికి వచ్చినట్లైతే దీక్షితులుగారి
‘పెద్దచెస్’ మినహాయిస్తే కొన్ని మాలిక
మైన కథలు ఉదాహరిస్తాను. ముఖ్యంగా
వాటిలో క్లియర చరిత్ర, గాలిపాటు,

మూలములు, వంతుకుంకలు, అగ్రాసనాపర్యం, ఊరి శేరు, తాటి
వంశం, వంతురాణి, అభిప్రాయ
భేదము, మిసిమి, దేశభక్తి, పాక

కావ్య కవిత, ముప్పాంటు ముప్పాంటు
ముప్పాంటు ముప్పాంటు ముప్పాంటు.

దీక్షితులుగారు కేవలం కథారచయి
తేనా అంటే కానీకాదు. కవి, వ్యాస
కర్త, రూపక నిర్మాత వగైరా అనేక
రెక్కల ఉన్నాయి అయినా. చదువుతో
పాటు చక్కని చిరునామెలు చేయక
లతోపాటు సంస్కారం కలిగిన మహా
మనషి అయిన, ఉపాధ్యాయునిగా, అన
లంబించకపోయినా ఉపాధ్యాయులనూ,
విద్యార్థులనూ, విద్యారంభం నుంచి
చేసే స్కూళ్ళ ఇన్స్ పెక్టర్ గా పనిచేస్తూ
ఎన్నో ప్రాంతాలు సంతరించిన కృష్ణ
మూర్తిగారిదామరెక్కల దండెంతో బలం
చారు. అయిన కథలలో ఎక్కువగా గోదా
వరెక్కలలో గల అశాలి పోకడలు
కళ్ళతో కట్టినట్లు అవునీస్తాయి. మల్లాది
రామకృష్ణకావ్యిగారు తన ‘కృష్ణా
తారం’ కథల సంపుటిలో కృష్ణానది
పోకడలు చూపితే అయిన గోదావరి
నది పోకడలు చూపారు అని చెప్ప
వచ్చును.

మరి రచనల్లో వదిలరావు కథలు చక్క
నివి. వాలంకొండ చారిత్రాత్మక కథల
ప్రాసించిన వారు దీక్షితులుగారు.
వాటిలో ముగిసినది అనే కథలు
మొదలైనవి చేరినవి గన్నది. కృష్ణ
త్వం నుంచి చెప్పారంటే దీక్షితులు
గారు అనారోగ్యం వని అనాచ సాహిత్య
కత్త లామనను గురించి చెప్పేవాడు.
వారి భాష, భాషలు మహావీరంగా
అలరారే విలు.

అన్నింటికన్నా ముఖ్యం చెప్పాలి
దేవులంటే అయిన భార్యలారాధియ
అభిరం. కాని ఆయన రచనలన్నీ
భావనలలా కాదని బోధపడుతుంది.
అంటే యిక్కడ మనం గ్రహించాలి

అందుకే నేనందిది పాము చేసే
క్రి కావని. మన సంప్రదాయం
క్రూర, వాచస్పతి రక్తక కవరపిం
దానికి అవధం వుందని వా
లకావచ్చును. ఒకరికంటా చెప్పా
యితేనేమి తెలిపవలసినది కీయన
దేమోనవచ్చును. ఎందు
కంటే అందుచేత అనాచలం చేర్చి
నీ మేముంటా అంటే తనాటి
చెక్కనిచితక పోవచ్చును, నిజ
మతం చలం రమణమహర్షి అండ
నీ దీక్షితులుగారే కావలెను.

అక్కిరాజు రమణలిరాయగారి అం
గా ప్రకారం చింతా దీక్షితులు నర
క అమృతారాధ్యుగారి తర్వాత తెలుగులో
బ్రాహ్మదగ్గ రెండో కథకుడు. వీరి
జులదనపుతుంటే ఎంతో నయగా
కథవేస్తుంటే పాటు అలాటి గ్రామీ
నిరాచారాలైన వీరసవిధానమూ,
కథాకాయ, సేవతాలూకు కస్తూరి,
కస్తూరిమూసి సూంచలేక దయాద్రు
కస్తూరితో చాలివట్లు పుకుపాత నైఖ
దలిందినామూ ఆ సంఘానీతినిన్ని,
కుపాట్లకు ఎ ప్రమాది కళ్ళకుకట్టిట్లు
లింగం ౧౧ భాగ్యి చింతా దీక్షితులు
రు అనడం అతియోగ కాదేమో.

“గౌరీకుటుంబ” అనే కథ దీక్షితులుగారి
కల్పిత అన్నివిధాలా అందమైన కథ.
స్త్రీ చమత్కారమృత్యుకు దీక్షితులుగారి
స్థూల శ్రేష్ఠ దేవీయతావరణంపట్ల
వగాహన, సహజత్వం లాంటి కథా
లైనవి కావలసిన అంశాల కనిపిస్తూ
గ్రంథి భావతంత్రము సుందరము.

మనకు పురికరిస్తుంది. భాష, భావం, శిల్పం, ఎత్తుగడ ముగింపు అన్నీ ఉత్తమ శ్రేణిలో కనిపిస్తూ నిర్వహణ చాలా మెచ్చటగా అభివ్రాసినా ఉంటుంది అదీ కాకుండా ఈ కథ పేరు 'గాలిపాలు' అంటే పేరులోకూడా నవ్వుకొట్టొచ్చి న్నటు కనుబడుతుంది.

మట్టంగా దీక్షితులుగారి కథలను 'ప్రతిభ' పత్రికలో సమీక్షిస్తూ చింతా దీక్షితులుగారు ఎవరూ యిట్టవందానే 'కథకప్రకృతి అనే విరుద్ధి గుంపా దించునట్లు' అంటేచేతనే వారికి కథా రచనలోవున్న ప్రతిభ వ్యక్తమౌతోంది, రచనలోనిన చిన్న కథలు వ్రాసిన వారిలో దీక్షితులుగారు అగ్రగణ్యులు అని ప్రారంభించారు నోరి నరసింహా శాస్త్రిగారు. ఇక్కడ కాస్త వ్యంగ్యం వాడుతేమనునట్లు తెలియజేయటం కని పించినా మేలిమిమాల చెప్పారు నోరి చారు అని మనం పరిష్కరించవచ్చును. దీనినిబట్టి మనం గ్రహించాల్సివచ్చింది ఒక్కటే! అదేమిటంటే కథలూ, సవ్యా సాలూ, విరుద్ధప్రవాస మనోరమాలూ జరిగవందానే తెలుగువారకలోకం దీక్షి తుల నాదిభంగా పిలుచుతుంది నారసింహ వ్రాసుకుందని నోరి నరసింహాశాస్త్రిగారి అంకితరసం కావచ్చును.

నదిపూరి వెంటపడంగారు అటు
 శ్రీశ్రీ మహావ్రథానానికి, చింతా దీక్షి
 తులగాని కథాసంప్రదానికీ మాండుమాట
 అతి వివరంతో వ్రాసినట్లు వెల్లడై
 వచ్చు. ఎందుచేతనంటే అతివ్యతిరేకమని
 దీక్షితులగానిలో వచ్చిన కథారచన శిల్ప

వేదానికి అద్వైతార్థాన్వయభవకమూ, అనంత
చాయకమూ కావడమే మూలాన అని
చెప్పకోవచ్చు అందుకే అయ్యన అశ్వా
జంగా, అప్రయత్నంగా ఆనాటి సాహితీ
ప్రియులు కూడా కథకవచకవర్తి అని
పంభావించుకుని పుంసారసుకుంటు
న్నారు. ఎదియేమైనా దీక్షితులుగాది
కథల్లో ఏదో అతిరిద్దామిక్తి చోటుచేసు
కుందిని నిరాశాయంగా చెప్పకోవచ్చు,
అది ఫలానా అంటూ పెంట్ చే చెప్పలేక
పోవచ్చును. మక్కికి మక్కి విరగ్గడిలే
ఎన్నో ఉన్నతప్రమాణాలు ప్రతి కథ
లోనూ దుస్సగరాలు అవుతాయి.

అనునాచారము చేస్తూ చెప్పాల్సినదే
 దీక్షితులుగారి రచనల్లో అవసరమైన
 చోట్లనల్లా పట్టుచీరక జరిగియుండు
 వాక్యము దోహదులాడుతుంది అతి
 విషయములోనూ ముందిదాకా తనే నూత్ని
 అయిన కథల్లో అంతరించగా గోచరిస్తూ
 వుంటుంది. మిడుమిక్కిలి చెప్పలంకే
 కృష్ణకావ్య పదసాక్షరమార్గము, ఈ
 భావతీత్రతి, భిషిదివాడ కావ్యకరరావు
 గారి తిరివాడ్యారణి దీక్షితులుగారి దగ్గర
 శేషమైనా కావున గొప్పవాళ్ళు కాగలి
 గారని అవలంబి, దీక్షితులుగారి రచ
 నల్లో అక్కడక్కడా అస్థాన అం
 వోకగా కనిపిస్తుందని చెప్పకోవచ్చు.
 ఆయా నాణాట ప్రత్యేకించి వాళ్ళ రచ
 నల్లో గొప్ప ప్రతిభా స్థాయిలో చేసిన
 పాటయి దీక్షితులుగారిలో మూలము
 కలిసితి కావ్యముని చెప్పవలెనా

కలిసి ఉన్నాయని చెప్పటంబాం

అమరేంద్రాదులఁ గొల్పు భంగి నరుదా
యజ్ఞాక్షు సేవింపగా
ఎమలక్షాన విరక్తిముక్తు లొదవున్
వేయేలభూనాథ త
త్కమలాధీశ కథానుధా రసవదీ
కల్లాలమాలా పరి
భ్రమమెవ్వారికి నైవఁ గర్ణయగళి
పర్వంబు గాకుదునే ?

జూలొ-చన 8,4,5,6,7,8,9,10వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20,12,15,15,15,15,20 రు. లు
ఎం. ఓ. చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి రిజిస్టర్డు పోస్టులో పంపగలము. వి. వి. పద్ధతి లేదు.

- సంపాదకుడు.

అడ్రసు :-

సంపాదకుడు : ఎద్దాన్ టులుసు సీతారామశాస్త్రి

రిజిస్టర్డు పోస్టుకు, వి. వి. పో. కారిడ,

6-4-34, ఇస్మీనుపేట (త్యాగరాజనగర్),

రాజమండ్రి-1.

Editor, Printer and Publisher B. Sitharama Sastri, Printed at B. V. & Co., Press, Immispetta,
Tyagaraja Nagar, Rajahmundry-1.

